

Tűzvész a Magyar Országos Levéltárban ^[1]

1956. november

A Magyar Országos Levéltár 1956. november 6-án szovjet tűzérési belövés érte, amelynek következtében a több napig tartó tűzben 8767,5 folyóméter iratanyag semmisült meg. Az alábbiakban bemutatott felvételek a pusztítás után készültek.

A Magyar Országos Levéltár állományának tekintélyes része (8767,5 folyóméter iratanyag!) semmisült meg az 1956. november 6-án délután kezdődött tűz következtében. Az eseményekről többen - Komjáthy Miklós, Borsa Iván, Bojár Iván, Lakos János - is beszámoltak. E rövid bevezetőben Lakos Jánosnak a levéltár történetét bemutató monográfiájára (*A Magyar Országos Levéltár története*, Bp., 2006) alapozva számolunk az akkori eseményekről, bemutatva egy válogatást a Magyar Országos Levéltár őrzetében lévő, a tűzvész után készült felvételekből. A fotók - bár csak részlegesen tükrözik azt a pusztítást, amit a Margit-szigetről kilőtt szovjet tűzérési gránátok okoztak az épületben és a levéltárban őrzött iratanyagban - mégis megdöbbentőek a ma emberének szemében. Így a második világháború okozta pusztítás után alig 12 évvel ismét pótolhatatlan lyukak támadtak a magyar múlt írásos emlékeiben. (1945. január-februárban 3100 polcfolyóméter iratanyag semmisült meg.) Az Országos Levéltár „kiemelkedő” épülete mindkétszer „jó” célpontnak bizonyult.

[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

A levéltár épülete, amelyen 1956-ban még láthatók voltak a második világháborús sérülések, több találatot kapott, de komolyabb károkat november 6-án délutánig nem szenvedett. Ekkor már heves harcok dúltak a levéltár környékén. Egyes vélemények szerint a levéltárból is tüzeltek a szovjet csapatokra, a Margitszigeten álló üteg ezért lőtte célzottan az épületet. Egy becsapódó gyújtógránát tüzet okozott, ami gyorsan továbbterjedt, napokon át tombolt, és hatalmas pusztítást vitt véghez mind a berendezésben, mind az iratanyagban.

Az események után tartott vizsgálat nem tudta egyértelműen tisztázni, hogy a szovjet tűzérési akció előtt bejutottak-e idegenek a levéltár épületébe, és lőttek-e onnan szovjet csapatokra. Azt viszont megállapította, hogy november 4-e után a levéltár melletti bástyán, a Bécsi kapu tetején és környékén polgári ruhás fegyveresek (forradalmárok) tűntek fel. Őket november 6-án délelőtt 11 óra tájban Kossányi Béla (az épületben lakó nyugalmazott levéltári igazgató) megpróbálta elküldeni, de próbálkozása nem járt sikerrel.

A vizsgálat azt is megállapította, hogy tűz megfékezésére és a levéltári anyag mentésére először az épületbe bejutó *idegenek*, azaz várbeli lakosok és a Műszaki Egyetem várban lévő kollégiumának egyetemistái kísérelték meg, az utóbbiak nem sokkal azelőtt még valószínűleg harcoltak a levéltár környékén. Mintegy száz iratsomót dobáltak ki a nyugati szárny IV. emeleti raktárából a szomszéd épület udvarára, a tűz terjedése miatt azonban menekülniük kellett. Oltásra gondolni sem lehetett, hiszen a tűzvíz tömlőkben nem volt víz. Ezalatt a levéltár szolgálati lakásaiban lakó munkatársak, a mélypincében lévő, nem sokkal korábban elkészült óvóhelyen tartózkodtak, és egy-két órán át nem is tudták, hogy ég az épület. Csak késő délután jöttek fel a pincéből, amikor az *idegenek* csapata már elhagyta az épületet. Ha az *idegenek* és a bennlakók a tűz kitörésétől fogva egyszerre és együttműködve léptek volna fel, megkísérelhették volna a tűz lokalizálását, és a veszélybe került levéltári anyag más helyre telepítésével mérsékelni tudták volna a pusztulás mértékét.

A tűzoltóság csak este fél tíz körül vonult ki egy kocsival, a másik kocsit fel sem juttat a várba. Az utcai vezetékéből megszakításokkal mintegy másfél óráig tartott az oltás, de lényegében nem vezetett eredményre. A tűzoltók kénytelenek voltak elvonulni, mert nem maradt használható tömlőjük, a szovjet tankok ugyanis szétaposták az úttestre fektetett tömlőket. Ekkor már a negyedik emeleti raktárteremre is áterjedt a tűz. A magukra hagyott dolgozók lassan felhagytak a hiábavalónak bizonyult oltással, és a tűz alsóbb szintekre terjedését igyekeztek megakadályozni. November 7-én kijárási tilalom volt, ezért sem a tűzoltóságot, sem külső emberi segítséget nem lehetett igénybe venni. Kossányiék - az óvóhely vészkiáratán érkezett néhány ember segítségével - állandó tűzvédelmet tartottak a nyugati szárny második és első emeleti raktáraiban, és ártalmatlanná tudták tenni a kitért ablakokon behullott tűzcsövüket. Ezen a napon szovjet katonák kétszer is átkutatták az épületet, és a lépcsőházba és a földszint 19. számú szobába be is szállásolták magukat. A levéltáriak szovjet parancsra az óvóhelyen voltak kénytelenek tölteni az éjszakát. November 8-án reggel már a második emeleti raktár is égett, így a cél már csak az első emeleti raktárteremben lévő iratanyag áttelepítése lehetett. Délelőtt újra egy tűzoltókocsi érkezett, amelynek személyzete mintegy két órán keresztül vízzel oltott, így csökkent a tűz hevessége. A második emeleti égő raktárból is sikerült kisebb mennyiségű levéltári anyagot kimenteni. November 8-10-én az első emeleti raktár iratait a bentlakók, a várbeli kollégium 60-70 önkéntes diákja és a levéltári dolgozók munkájának köszönhetően kipakolták. Közben a tűz pusztította három raktárban is oltani próbálták a tűzfészkeket. A tűz november 12-ére lényegében megszűnt, bár utolsó szikrája csak hetekkel később aludt ki.

A bemutatott felvételek Magyar Országos Levéltár Múzeumának gyűjteményében és a MOL Levéltárának állományában (Y 12) található.

Címkék:

[1956](#) ^[3]

[Magyar Országos Levéltár](#) ^[4]

[tűzvész](#) ^[5]

Kiadás: 6. évfolyam (2006) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/tuzvesz_a_magyar_orzagos_leveltarban.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/tuzvesz_a_magyar_orzagos_leveltarban.html

[2] https://www.archivnet.hu/.../galeria_pop.php%3Fga_id%3D50

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-orzagos-leveltar>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tuzvesz>